

Prof. dr Nebojša Šarkić

Pravni fakultet Univerziteta Union Beograd.

Zoran Vavan, asistent

Fakultetu za pravne i poslovne studije
dr Lazar Vrkatić.

UDC 347.951

Originalni naučni rad

Primljeno: 09.12.2016.

Prihvaćeno: 23.12.2016.

POSTUPAK IZVRŠENJA SUDSKIH ODLUKA KOJIMA JE UTVRĐENO PRAVO NA RENTU

SAŽETAK: U radu su obrađene specifičnosti postupka izvršenja sudskih odluka u kojima je utvrđeno pravo na naknadu buduće štete – pravo na rentu. U obliku rente, naknada u novcu se dosuđuje za štetu koja je nastala smrću davaoca izdržavanja i za štetu prouzrokovanu telesnom povredom ili oštećenjem zdravlja. Izvršenje sudskih odluka u kojima je utvrđeno pravo na rentu podrazumeva prinudnu naplatu buduće štete, koja se u praksi iskazuje kroz novčani ekvivalent, te se i postupak izvršenja sastoji iz prinudne naplate u tu svrhu određenih novčanih iznosa. Značaj rente u pravnom prometu je poseban i Zakon o izvršenju i obezbeđenju je kroz svoje odredbe svrstava u prioritetna potraživanja. U skladu sa zakonom sud donosi rešenje o izvršenju radi naplate rente, a sprovođenje izvršenja u nadležnosti je javnih izvršitelja. Reformisanjem izvršnog postupka kroz uvođenje nove pravničke profesije javnog izvršitelja stvoreni su uslovi za povećanje efikasnosti izvršenja sudskih odluka, te tako i onih u kojima je utvrđeno pravo na rentu.

KLJUČNE REČI: *renta, izvršni postupak.*

1. UVOD

U postupku ostvarivanja i zaštite određenog prava koje se garantuje pojedincu i kolektivitetu, izvršenje najčešće predstavlja poslednju branu i najvažniju fazu postupka. Ono podrazumeva

realizaciju konkretnog prava koje je utvrđeno sudskom ili drugom odlukom ovlaštenog organa. Njegov značaj se ogleda u činjenici da se na taj način obezbeđuje ustavnost i zakonitost, kao i funkcionisanje kompletnog pravnog sistema.

Mihajlo Dika definiše izvršni postupak kao niz pravno regulisanih i funkcionalno koordiniranih radnji suda, stranaka i drugih subjekata čiji je cilj prinudno ostvarivanje, odnosno osiguranje budućeg ostvarenja potraživanja poverioca.¹

Postupak izvršenja prvi put je u svetu detaljno regulisan početkom XIX veka u Napoleonovom zakonodavstvu i on je kasnije postao model pravne regulacije u većini evropskih zemalja. Kada je u pitanju naše podneblje, prvi propis kojim se celovito uređuje postupak prinudnog namirenja i obezbeđenja potraživanja bio je Zakon o izvršenju i obezbeđenju iz 1937. godine.²

U posleratnom periodu primenjivala su se pravila o izvršnom postupku sve do 1978. godine kada je donet Zakon o izvršnom postupku³ za koji se, kao osnovna karakteristika, vezuje preterana zaštita dužnika i favorizovanje društvene svojine.

Oblast izvršenja novelirana je 2000. godine novim Zakonom o izvršnom postupku⁴, koji je, pak, po mišljenju stručne javnosti, otišao u drugu krajnost i potpuno obespravio dužnika i treća lica koja učestvuju u postupku.

Uspostavljanje balansa i relativno uravnoteženog pravnog položaja poverioca i dužnika učinio je kroz svoje odredbe Zakon o izvršnom postupku iz 2004. godine⁵.

¹ Triva, S., Bjelajac, V., Dika, M., *Sudsko izvršno pravo – Opći dio*, Zagreb, 1980, str. 6.

² Zakon o izvršenju i obezbeđenju donet 4. juna 1937. godine na osnovu čl. 3 i 27 Finansijskog zakona utvrđuje izvršni postupak kao obavezan sa važenjem na celoj teritoriji države. Do donošenja ovog zakona izvršni postupak se uređivao parničnim postupkom. Više o ovoj temi videti u: *Austrijski građanski zakonik*, prevod D. Arandelović, Beograd, 1912. godine; *Građanski zakonik Kraljevine Srbije*, sredió G. Niketić, Beograd, 1922. godine; *Novi građanski parnični postupak*, F. Goršić, R. Pajnić, Komentar Građanskog parničnog postupka, F. Goršić, Beograd, 1933. godine.

³ Zakon o izvršnom postupku. „Sl. list SFRJ“ br. 20/1978, 6/1982, 74/1987, 57/1989, 27/1990, 35/1991, 27/1992, 31/1993.

⁴ Zakon o izvršnom postupku, „Sl. list SRJ“ br. 28/2000, 73/2000 i 71/2001.

⁵ Zakon o izvršnom postupku, „Sl. glasnik RS“ br. 125/2004.

Ogromnu reformu izvršnog postupka donosi Zakon o izvršenju i obezbeđenju iz 2011. godine⁶. U naš pravni sistem on uvodi novu pravničku profesiju – privatnog, vansudskog izvršitelja koji poslove obavlja samostalno i nezavisno kao preduzetnik ili kao član ortačkog društva. Zakon je zadržao postupak izvršenja putem ovlašćenog lica suda – sudskog izvršitelja te je na taj način, u određenoj meri, uveden paralelni sistem izvršenja sudskih odluka pri čemu su izvršni poverioci imali mogućnost izbora kome će poveriti postupak izvršenja – sudu ili (privatnom) izvršitelju.⁷

U Narodnoj skupštini Republike Srbije je 21. decembra 2015. godine izglasan novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju,⁸ čija je primena počela 1. jula 2016. godine. Ovaj zakon uvodi jasniju terminološku distinkciju profesije privatnog izvršitelja koji postaje **javni izvršitelj**, čime se naglašava njegova javna uloga i javni značaj. Javni izvršitelj sada dobija značajno šira ovlašćenja i nadležnost u postupcima izvršenja te *de jure* i *de facto* preuzima primat u postupcima izvršenja u odnosu na sud.⁹

Kroz ovaj rad pokušaćemo da ukažemo na specifičnosti postupka izvršenja sudskih odluka u kojima je utvrđeno pravo na naknadu buduće štete – pravo na rentu.

⁶ Zakon o izvršenju i obezbeđenju, „Sl. glasnik RS“, br. 31/2011.

⁷ Izuzetak su bili samo postupci izvršenja u onim pravnim stvarima kod kojih je zakon propisao isključivu nadležnost suda, odnosno isključivu nadležnost izvršitelja. Isključiva nadležnost suda bila je određena u postupcima izvršenja sudskih odluka u vezi sa porodičnim odnosima i radi vraćanja zaposlenog na rad, dok je isključiva nadležnost izvršitelja bila propisana u predmetima naplate novčanih potraživanja nastalih iz komunalnih i sličnih delatnosti.

⁸ Zakon o izvršenju i obezbeđenju, „Sl. glasnik RS“, br. 106/2015.

⁹ Prema čl. 4 Zakona o izvršenju i obezbeđenju propisana je isključiva nadležnost suda kod zajedničke prodaje nepokretnosti i pokretnih stvari, činjenja, nečinjenja ili trpljenja, izvršenja izvršnih isprava u vezi sa porodičnim odnosima i vraćanjem zaposlenog na rad, dok su javni izvršitelji isključivo nadležni za izvršenje ostalih izvršnih isprava, rešenja o izvršenju na osnovu verodostojnih isprava, rešenja o usvajanju predloga za protivizvršenje i rešenja o izvršenju rešenja o izrečenim sudskim penalima.

2. RENTA

2.1. Pojam

U zavisnosti od materije i nauke u kojoj se koristi, pojam rente može imati više značenja.

U ekonomskoj nauci pod pojmom rente se podrazumeva periodični prihod od zemlje ili imovine tj. kapitala koji vlasniku dospeva redovno a da pri tom on ne preduzima nikakav rad. Naime, renta najčešće predstavlja novčani iznos, cenu po kojoj vlasnik zemlje, kao zakupodavac, iznajmljuje zemlju određenom licu, zakupcu. U ovom slučaju renta se obračunava kao minimalni novčani iznos koji bi vlasnik zemlje ostvario u vidu profita da je sopstvenim sredstvima organizovao proizvodnju ili drugu delatnost na svojoj zemlji. Pod pojmom rente označava se i naknada za korišćenje stanova, kao i gradskog zemljišta.¹⁰

U pravnoj nauci pojam rente se najčešće vezuje za naknadu štete kao budućeg davanja, odnosno naknadu buduće štete. Dosuđivanje ove vrste naknade štete poznaju i Austrijski građanski zakonik iz 1811. godine, Srpski građanski zakonik iz 1844. godine i Opšti imovinski zakonik za Knjaževinu Crnu Goru iz 1888. godine. Ovi zakonici nisu sprečavali dosuđivanje buduće štete.¹¹

Pored naknade štete, u pravnoj nauci se za ovaj pojam vezuje i ugovor o doživotnoj renti. Ovim ugovorom jedna ugovorna strana, poverilac rente, obavezuje se da na drugu ugovornu stranu, dužnika rente, prenese svojину određenih stvari, prava ili da mu isplati određenu svotu novca. Pri tome je dužnik rente u obavezi da poveriocu rente ili nekom trećem licu isplaćuje u određenim vremenskim razmacima, doživotno, određene iznose novca ili drugih zamenljivih stvari.¹²

¹⁰ Novčani iznos koji ubira gradska uprava od izdavanja gradskog zemljišta predstavlja značajan prihod gradskog budžeta.

¹¹ Videti u: Stanković, O., *Naknada štete u obliku rente*, Savremena administracija, Beograd, 1975., str 7; Stanković, O., *Naknada štete, Knjiga četvrta – Naknada štete u obliku rente*, Nomos, Beograd, 1998., str. 369.

¹² Ovaj ugovor ima dosta sličnosti sa ugovorom o doživotnom izdržavanju koji, takođe, obavezuje jednu ugovornu stranu na određene mesečne činidbe u novcu ili stvarima, ali se pri tom najčešće ugovaraju i činidbe koje podrazumevaju brigu i staranje o određenoj osobi: čuvanje, lečenje, ishranu i sl.

2.2. Oblik naknade buduće štete

Buduća šteta je oblik umanjenja nečijeg prava ili interesa nastalog usled građanskopravnog delikta, odnosno konkretne protivpravne radnje štetnika kojom je sprečeno ostvarenje očekivanog prihoda u korist oštećenog lica. Dakle, kod buduće štete uzrok je nastao ali će posledice štete tek nastupiti u budućnosti. Kako bi se otklonile štetne posledice, oštećenom se utvrđuje pravo na rentu.¹³

Zakonom o obligacionim odnosima predviđeno je da se naknada u obliku rente određuje zbog: izgubljenog izdržavanja odnosno pomaganja kao posledice smrti davaoca izdržavanja; izgubljene zarade; trajnog povećanja potreba povređenog lica i uništenja ili smanjenja mogućnosti daljeg razvijanja i napredovanja koje je nastalo kao posledica potpune ili delimične nesposobnosti za rad.¹⁴ U obliku rente, dakle, naknada u novcu se dosuđuje za štetu koja je nastala smrću davaoca izdržavanja i za štetu prouzrokovanu telesnom povredom ili oštećenjem zdravlja. Kod štete nastale smrću šteta se može utvrditi: za troškove lečenja, troškove pogreba, zbog izgubljenog izdržavanja ili pomoći i pretrpljenih duševnih bolova trećih lica. Kada je reč o šteti koja je prouzrokovana telesnom povredom ili oštećenjem zdravlja, ona se dosuđuje za troškove lečenja i izgubljenu zaradu usled privremene ili trajne nesposobnosti za rad.¹⁵

U određenim slučajevima renta se može dosuditi i za pretrpljenu nematerijalnu štetu pod uslovom da se radi o šteti za koju je izvesno da će trajati i ubuduće, da postoji zahtev oštećenog i da takav oblik naknade predstavlja odgovarajuću pravičnu novčanu satisfakciju u konkretnom slučaju.¹⁶

¹³ Više o naknadi buduće štete videti u: Babić, I., *Naknada štete u vidu novčane rente*, Revija za pravo osiguranja, br. 3-4/2003; Petrović, Z., Todorović, V., *Naknada štete u obliku rente*, Nomos d.o.o., Beograd, 2004.; Medić, D., *Osnovni teorijski i praktični problemi naknade štete u obliku rente*, Pravo – teorija i praksa, br. 1-2/2003.

¹⁴ Članovi 194 i 195 Zakona o obligacionim odnosima „Sl. list SFRJ“, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, „Sl. list SRJ“, br. 31/93 i „Sl. list SCG“, br. 1/2003 – Ustavna povelja.

¹⁵ Više o oblicima i utvrđivanju štete videti u Radišić J., *Obligaciono pravo, opšti deo*, Nomos, Beograd, 2008., str. 284-291.

¹⁶ Kod telesne povrede i oštećenja zdravlja mogu se javiti sledeći vidovi neimovinske štete: zbog fizičkih bolova, zbog pretrpljenog straha, duševnih bolova, unakaženosti

Renta se, kao vid novčane naknade, dosuđuje u obliku periodičnih davanja za određen ili neodređen vremenski period (doživotno). U trenutku presuđenja nisu poznati broj periodičnih davanja kao ni ukupan iznos rente, već samo visina pojedinačnog periodičnog davanja. Kontinuitet i ravnomernost u isplatama novčane rente u funkciji je zaštite interesa oštećenog, budući da mu omogućava da svoje potrebe redovno i svakodnevno namiruje. Pravilo je da se renta isplaćuje unapred, periodično, ali u određenim slučajevima oštećeni može zahtevati da se umesto periodične rente novčana nadoknada isplati odjednom, u ukupnom iznosu. Ovakav postupak označava se kao *paušaliranje*¹⁷ ili *kapitaliziranje rente*¹⁸.

Ukoliko se određene okolnosti tokom plaćanja rente promene, sud može svojom odlukom istu da izmeni ili ukine. Tako na primer, ukoliko se radna sposobnost oštećenog u međuvremenu poveća, na zahtev izvršnog dužnika renta može da se umanji ili da se u potpunosti ukine. S druge strane, ukoliko nastupe negativne okolnosti te se radna sposobnost oštećenog još više umanji, on kao izvršni poverilac rente može tražiti od suda da odlukom izmeni tj. poveća iznos rente.¹⁹

3. IZVRŠENJE SUDSKIH ODLUKA

Izvršenje sudskih odluka u kojima je utvrđeno pravo na rentu podrazumeva prinudnu naplatu buduće štete. Budući da se naknada buduće štete u praksi iskazuje kroz novčani ekvivalent tj. buduće novčano davanje, to se i postupak izvršenja sastoji iz prinudne naplate u tu svrhu određenih novčanih iznosa.

i zbog umanjnja životne aktivnosti. Prema dosadašnjoj sudskoj praksi, ovaj oblik nematerijalne štete se kod rente dosuđivao uglavnom usled smanjenja životne aktivnosti na osnovu čl. 203 Zakona o obligacionim odnosima.

¹⁷ Tzv. *paušaliranje rente* – kada se pravi izuzetak, ukoliko se na takav način obezbeđuju uslovi za bolji život oštećenog u budućnosti, ako oštećeni od štetnika ne može dobiti adekvatno obeštećenje ili postoje drugi opravdani razlozi – izvor: *Zbirka sudskih odluka iz oblasti građanskog prava* (1973–1986), Beograd, 1986., str. 108, br. odluke 510.

¹⁸ Kapitalizirana renta – naknada buduće štete koja se u zakonom određenim slučajevima plaća u ukupnom iznosu. Više o ovoj temi videti u: Babić, I., *Naknada štete u vidu novčane rente*, Revija za pravo osiguranja, br. 3-4/2003, Beograd, 2003., str. 9–10.

¹⁹ Renta se može izmeniti i izuzetno ukoliko dođe do pogoršanja materijalnih uslova života oštećenog.

Kada je reč o samom postupku sprovođenja izvršenja tj. primeni konkretnih izvršnih radnji i predmeta izvršenja, razlika se pravi u zavisnosti od vrste izvršnog dužnika – da li je u pitanju fizičko ili pravno lice.

Ukoliko je izvršni dužnik fizičko lice, postupak naplate buduće štete ostvaruje se, po pravilu, sprovođenjem izvršenja na zaradi ili drugim stalnim novčanim primanjima koja nisu zakonom izuzeta.²⁰ Rešenjem o izvršenju na zaradi izvršnog dužnika određuje se plenidba dela njegove zarade i nalaže poslodavcu kod kojeg je u radnom odnosu i koji mu isplaćuje zaradu da određenu visinu zaplenjenog iznosa isplaćuje izvršnom poveriocu periodično, svakog meseca, dok za to postoje zakonski uslovi. Izvršni poverioci koji potražuju novčanu rentu zbog potpune ili delimične nesposobnosti za rad ili za izdržavanje koje je izgubljeno smrću dužnika izdržavanja imaju prvenstvo namirenja u odnosu na ostale izvršne poverioce, čak i u slučajevima kada je postupak izvršenja ostalih izvršnih poverilaca već počeo.²¹ Kada je reč o potraživanjima za koja nije propisano bezgotovinsko plaćanje, izvršni poverilac naplatu vrši na blagajni koja izvršnom dužniku isplaćuje zaradu, te ima pravo da zahteva da mu se zaplenjeni deo zarade isplaćuje o trošku izvršnog dužnika putem pošte na naznačenu adresu ili na račun banke, po odbitku poštanskih troškova. Zaplenjeni deo zarade se, po pravilu, uplaćuje na namenski račun javnog izvršitelja koji je dužan da odmah prenese uplaćeni novčani iznos na račun izvršnog poverioca.

U slučajevima kada je izvršni dužnik nezaposlen i/ili nema stalna novčana primanja, postupak izvršenja radi naplate novčane rente može se sprovesti popisom, procenom i prodajom pokretnih stvari a izuzetno i prodajom nekretnina ili određenih prava.

Naplata buduće štete prema izvršnom dužniku koji je pravno lice realizuje se putem organizacije za prinudnu naplatu.²² Postupak izvršenja

²⁰ Pod pojmom zarade važeći Zakon o izvršenju i obezbeđenju u čl. 288 podrazumeva sva primanja zaposlenog po osnovu rada, bez poreza i doprinosa koji se plaćaju iz zarade. Pod drugim stalnim novčanim primanjima podrazumevaju se primanja po osnovu socijalnog osiguranja i druga mesečna novčana primanja koja se smatraju stalnim.

²¹ Pravo prvenstva u namirenju novčane rente definisano je članom 292 Zakona o izvršenju i obezbeđenju a ovo pravo prvenstva odnosi se i na potraživanja zakonskog izdržavanja.

²² Organizacija za prinudnu naplatu Narodne banke Srbije ovlašćena je da sa svih računa klijenata kod banaka i na kojima izvršni dužnik ima sredstava (dinarskih i deviznih),

sprovodi se na svim dinarskim i deviznim sredstvima na računima izvršnog dužnika izuzev onih koji su zakonom izuzeti od izvršenja. Izvršenje na računu izvršnog dužnika jeste zapravo najefikasnije sredstvo izvršenja, svakako pod uslovom da taj račun nije u blokadi i da na njemu postoje novčana sredstva. Organizacija za prinudnu naplatu će postupajući po rešenju o izvršenju preneti novčana sredstva sa računa izvršnog dužnika koji se vodi kod određene poslovne banke na račun izvršnog poverioca.

3.1. Nadležnost

U pogledu stvarne nadležnosti za odlučivanje o predlogu za izvršenje u oblasti rente nadležni su osnovni sudovi, kao sudovi opšte nadležnosti, dok u veoma malom broju slučajeva posebno nadležni mogu biti i privredni sudovi.²³ Novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju znatno proširuje ovlašćenja javnih izvršitelja u odnosu na sud te tako u okviru nadležnosti javnih izvršitelja jeste i sprovođenje pravnosnažnih sudskih odluka putem izvršenja na novčanom potraživanju izvršnog dužnika, zaradi i drugim stalnim novčanim primanjima, samim tim i u oblasti rente.²⁴

Kada je u pitanju mesna nadležnost za odlučivanje o predlogu za izvršenje radi namirenja novčanog potraživanja nadležan je sud na čijem području se nalazi prebivalište izvršnog dužnika, a ako nema prebivalište u Republici Srbiji sud na čijem području je boravište izvršnog dužnika. Ukoliko izvršni dužnik nema ni prebivalište ni boravište u Republici Srbiji mesno nadležan će biti sud na čijem je području prebivalište ili boravište dužnika izvršnog dužnika tj. isplatne blagajne, a ukoliko je reč o pravnom licu – mesna nadležnost suda se određuje prema sedištu tog lica.

bez njegove saglasnosti, izvrši plaćanje obaveza po izvršnim rešenjima (poreskih, carinskih, sudskih i drugih organa) i nalozima (po osnovu hartija od vrednosti, menica i ovlašćenja) po propisanom redosledu prioriteta. Izvršna rešenja nadležnih organa dostavljaju se organizacionom delu Narodne banke Srbije – **Odeljenju za prijem, kontrolu i unos osnova i naloga u Kragujevcu.**

²³ Ukoliko se npr. traži regresno potraživanje od strane pravnog lica – osiguravajućeg društva.

²⁴ Osim predmeta za koje je određena isključiva nadležnost suda, shodno čl. 4 Zakona o izvršenju i obezbeđenju sve naplate novčanih potraživanja u nadležnosti su sada javnih izvršitelja.

3.2. *Obim i karakteristike izvršenja novčane rente*

Kada je reč o izvršnim radnjama, sâm postupak izvršenja na novčanom potraživanju izvršnog dužnika sprovodi se plenidbom i prenosom potraživanja radi namirenja izvršnog poverioca.²⁵ Prilikom donošenja rešenja o izvršenju sud je u obavezi da vodi računa da se potraživanje izvršnog dužnika može sprovesti zaplenom i prenosom samo do visine koja je potrebna da se namiri potraživanje izvršnog poverioca kako se ne bi otežao položaj izvršnog dužnika i njegovog dužnika.

Ukoliko više izvršnih poverilaca zahteva izvršenje na istom deljivom potraživanju koje je dovoljno da se svi namire, plenidba i prenos se određuju posebno u korist svakog od njih u odgovarajućim iznosima s obzirom na to da se svaki izvršni poverilac može posebno namiriti ili sporazumeti sa izvršnim dužnikom.

U situaciji u kojoj više izvršnih poverilaca potražuje od istog izvršnog dužnika novčanu rentu zbog potpune ili delimične nesposobnosti za rad ili novčanu rentu za izdržavanje koje je izgubljeno usled smrti dužnika izdržavanja a njihova ukupna potraživanja premašuju deo zarade koji može biti predmet izvršenja, tada se rešenje o izvršenju donosi i sprovodi u korist svakog od njih srazmerno visini potraživanja.²⁶ Ukoliko nakon započetog izvršenja naplate novčane rente usledi podnošenje novog predloga za izvršenje sa identičnim potraživanjem, sud može promeniti ranije rešenje o izvršenju i odrediti iznos koji će se primenjivati ubuduće s tim da taj iznos mora biti srazmeran visini potraživanja koja se isplaćuju svakom izvršnom poveriocu u skladu sa njegovim pravima. Izmenjeno rešenje o izvršenju dostavlja se i svim ranijim izvršnim poveriocima u tom predmetu.

U praksi se događa da izvršnom dužniku prestane radni odnos kod određenog poslodavca koji obustavlja mesečne iznose u skladu

²⁵ U skladu sa članom 259 Zakona o izvršenju i obezbeđenju.

²⁶ Član 291 Zakona o izvršenju i obezbeđenju detaljno reguliše namirenje više izvršnih poverilaca zakonskog izdržavanja i novčane rente. Kao primer možemo navesti pravnu situaciju u kojoj izvršni dužnik, fizičko lice ili osiguravajuće društvo, na osnovu odgovornosti i utvrđene obaveze, isplaćuje naslednicima umrlog lica određeni novčani iznos rente.

sa rešenjem o izvršenju te da zasnuje novi radni odnos kod drugog.²⁷ Rešenje o izvršenju kojim je utvrđena obaveza dužnikovog dužnika da isplaćuje iznos novčane rente u korist izvršnog poverioca deluje i prema novom poslodavcu izvršnog dužnika od onog trenutka kada mu je dostavljeno rešenje. U takvim slučajevima poslodavac kod kog je izvršnom dužniku prestao radni odnos dužan je da odmah preporučenom pošiljkom s povratnicom dostavi rešenje o izvršenju novom poslodavcu, naravno, ukoliko mu je poznat te da o tome obavesti javnog izvršitelja. Ukoliko prethodnom poslodavcu nije poznato da li je i kod kog poslodavca izvršni dužnik zasnovao novi radni odnos, on o tome obaveštava javnog izvršitelja koji je dužan da načini uvid u evidencije zaposlenih i zdravstvenog osiguranja.²⁸ Nakon što dobije podatke o novom poslodavcu izvršnog dužnika, javni izvršitelj će istom dostaviti rešenje o izvršenju i o tome obavestiti izvršnog poverioca. Ako javni izvršitelj utvrdi, nakon uvida u pomenutu evidenciju, da je izvršni dužnik bez zaposlenja i stalnih novčanih primanja pozvaće izvršnog poverioca da se izjasni, u roku od osam dana, da li predlaže dopunu ili promenu sredstva i predmeta izvršenja pod pretnjom obustave postupka.

Zakon o izvršenju i obezbeđenju predviđa i detaljno reguliše odgovornost poslodavca izvršnog dužnika u slučaju kada propusti da postupi po rešenju o izvršenju kroz odredbe 295 i 296. U okviru ovih odredaba predviđeno je, između ostalog, pravo izvršnog poverioca da predloži javnom izvršitelju donošenje rešenja sa dejstvom rešenja o izvršenju prema poslodavcu izvršnog dužnika kojim se on obavezuje da izmiri sve propuštene iznose, te određuje sredstvo i predmet izvršenja ukoliko ne postupi po istom. Na ovaj način poslodavac dolazi u položaj izvršnog dužnika budući da je odgovoran za štetu koju je izvršni poverilac pretrpeo zbog propuštanja u postupanju po rešenju o izvršenju.

²⁷ Kada je doneto rešenje o izvršenju na novčanom potraživanju, na ostvarenje prava izvršnog poverioca je bez uticaja činjenica da je izvršni dužnik promenio poslodavca, da se promenio samo naziv poslodavca usled statusnih promena ili reorganizacije ili da mu je jednostavno prestao radni odnos. – Šarkić, N., *Komentar Zakona o izvršenju i obezbeđenju*, Paragraf, Beograd, 2016., *стр.* 241–242.

²⁸ Praksa je da se podaci o zaposlenju izvršnog dužnika putem podneska traže od Republičkog fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje, Odseka za matičnu evidenciju one filijale Fonda gde izvršni dužnik ima prebivalište ili boravište.

Zabrana isplate zarade koja je stavljena uz pristanak izvršnog dužnika tzv. administrativna zabrana ima pravno dejstvo rešenja o izvršenju na zaradi pod uslovom da je stavljena pre donošenja rešenja o izvršenju. Ali kada su u pitanju potraživanja zakonskog izdržavanja, novčane rente za izdržavanje koje je izgubljeno usled smrti dužnika izdržavanja i novčane rente zbog potpune ili delimične nesposobnosti za rad, ona se namiruju pre izvršnih poverilaca u čiju korist je utvrđena administrativna zabrana, čak i kada je izvršenje putem administrativne zabrane već počelo. Dakle, izvršenja novčane rente na zaradi izvršnog dužnika imaju prioritet u odnosu na administrativnu zabranu.²⁹

3.3. Ograničenje i izuzimanje od izvršenja

Kod izvršenja na novčanom potraživanju sud prilikom donošenja rešenja i javni izvršitelj prilikom njegovog sprovođenja moraju voditi računa o značaju i vrstama pojedinih novčanih primanja budući da zakon definiše i pravi razliku između novčanih sredstava na kojima su izvršenja ograničena i posebno navodi sredstva koja su izuzeta od izvršenja.

Postupak izvršenja na zaradi, naknadi zarade i penziji može da se sprovede u visini do dve trećine njihovog iznosa. Ukoliko izvršni dužnik prima minimalnu zaradu ili penziju, ili je iznos primanja jednak ili manji od visine minimalne zarade ili penzije utvrđene u skladu sa zakonom u Republici Srbiji, izvršenje se sprovodi do polovine takvog novčanog primanja.

Izvršenje radi naknade novčane rente, zbog potpune ili delimične nesposobnosti za rad i novčane rente za izdržavanje koje je izgubljeno usled smrti dužnika izdržavanja, na primanjima ratnih i mirnodopskih vojnih invalida po osnovu invalidnine, ortopedskog i invalidskog dodatka može da se sprovede samo do njihove polovine.³⁰

²⁹ I pored činjenice da zakon utvrđuje prioritet za pojedina potraživanja, smatramo da zakonsko rešenje kojim se administrativnoj zabrani priznaje dejstvo rešenja o izvršenju, nije dobro, s obzirom da situacije kod ostalih potraživanja koja nisu prioriteta mogu izvršnog poverioca dovesti u nepovoljan položaj. Naime, izvršni dužnik koji je svestan da je dužan po određenoj izvršnoj ili verodostojnoj ispravi može namerno opteretiti svoju zaradu raznim administrativnim zabranama putem sindikalne organizacije, podizanjem raznih kredita, nabavkom određenih stvari, te samim tim ostaviti malo ili gotovo nikakvog prostora na zaradi za sprovođenje izvršenja,

³⁰ Pored rente i potraživanja po osnovu zakonskog izdržavanja podležu izvršenju kod navedenih vrsta primanja u skladu sa čl. 258 Zakona o izvršenju i obezbeđenju.

Primanja po osnovu naknade štete u obliku novčane rente koje nije izuzeto od izvršenja, kao i primanja na osnovu ugovora o doživotnom izdržavanju i osiguranju života mogu biti predmet izvršenja ali samo na onom delu primanja koji prelazi iznos najviše socijalne pomoći određene za područje na kojem izvršni dužnik ima prebivalište tj. boravište.

Zakonom o izvršenju i obezbeđenju u okviru člana 257 određeno je da predmet izvršenja ne mogu biti: primanja na osnovu zakonskog izdržavanja, naknade štete zbog narušenja zdravlja, novčane rente zbog potpune ili delimične nesposobnosti za rad i novčane rente za izdržavanje koje je izgubljeno usled smrti dužnika izdržavanja; primanja na osnovu novčane naknade za telesno oštećenje prema propisima o invalidskom osiguranju; primanja koja se ostvaruju prema propisima o socijalnoj zaštiti; primanja na osnovu privremene nezaposlenosti; primanja na osnovu dodatka na decu; primanja na osnovu stipendije i pomoći učenicima i studentima i potraživanja čiji je prenos zakonom zabranjen.

Ova odredba je u funkciji zaštite izvršnog dužnika. Za sve navedene slučajeve izuzimanja od izvršenja važi pravilo da se utvrđeni iznos primanja ne može oduzeti od izvršnog dužnika tj. da ne može biti predmet izvršenja. To svakako ne znači da je neko lice kao korisnik primanja po osnovu naknade novčane rente koje je izuzeto od izvršenja apsolutno zaštićeno od izvršenja po osnovu novčanog potraživanja. Javni izvršitelj može sprovesti izvršenje preko tog iznosa mesečne nadoknade ne upuštajući se u poreklo primanja.

3.4. *Privremene mere*

Privremenim merama se obezbeđuje novčano ili nenovčano potraživanje. Sud određuje privremenu meru pre, u toku ili posle parničnog postupka sve dok izvršenje ne bude sprovedeno. Da bi se odredila privremena mera potrebno je da se ispune dva uslova. Prvi uslov nalaže izvršnom poveriocu da mora učiniti verovatnim postojanje potraživanja, dok je drugi uslov da učini verovatnim da će bez privremene mere izvršni dužnik osujetiti ili znatno otežati naplatu potraživanja time što će svoju imovinu ili sredstva otuđiti, prikriti ili na drugi način njima raspolagati.³¹

³¹ Više o privremenim merama u izvršnom postupku videti u: Šarkić, N., *Prethodne i privremene mere*, Pravni život, br. 7/8, Beograd, 1997., str. 123–144.; Šarkić, N., *Komentar Zakona o izvršenju i obezbeđenju*, Paragraf, Beograd, 2016., str. 379–389.

U postupku ostvarivanja prava na naknadu štete privremene mere imaju važnu ulogu u obezbeđenju zaštite izvršnog poverioca. Naime, privremenom merom izvršni poverilac pokušava da spreči moguću opasnost, odnosno neuspeh naplate potraživanja i nastanak nove nenadoknadive štete.

Zakon je predvideo da se privremenom merom mogu obezbediti i nedospela, uslovna i buduća potraživanja.³² U određenim sudskim postupcima koji se vode radi naknade štete sud može najpre da odluči o spornom pravnom osnovu, a potom da raspravlja o visini potraživanja. U takvim slučajevima sud će najpre raspraviti pitanje valjanosti pravnog osnova i eventualnog doprinosa oštećenog nastanku štete, a potom pristupiti procesu utvrđivanja visine naknade štete. Ako se prilikom rasprave pravnog osnova utvrdi krivica tuženog sud može tuženom da odredi obavezu plaćanja određenog iznosa najmanje do visine izgubljene zarade ili razlike između iznosa koji je oštećeni primao i iznosa koji prima, bilo da je kao osnov u pitanju povreda prava iz radnog odnosa ili umanjenje porodičnih primanja usled smrti davaoca izdržavanja. Dakle, u ovakvim slučajevima sud može odrediti privremenu meru kojom će obavezati tuženog da do donošenja konačne odluke suda isplaćuje određeni iznos koji bi bio dovoljan za naknadu štete u delu umanjene zarade, odnosno izgubljenog iznosa izdržavanja.

Radi obezbeđenja novčanog potraživanja izvršnog poverioca zakon dopušta određivanje svake mere kojom se postiže svrha obezbeđenja. Pojedine privremene mere koje se u tu svrhu mogu odrediti su: zabrana izvršnom dužniku da otuđi tj. optereti pokretne stvari čiji je vlasnik i, po potrebi, njihovo oduzimanje od izvršnog dužnika i poveravanje na čuvanje izvršnom poveriocu ili drugom licu ili sudskom depozitu; zabrana izvršnom dužniku da otuđi, odnosno optereti nepokretnosti čiji je vlasnik ili druga stvarna prava koja su upisana u njegovu korist na nepokretnostima u katastru nepokretnosti, uz upis zabeležbe zabrane u katastru nepokretnosti; zabrana dužniku izvršnog dužnika da isplati potraživanje ili preda stvar izvršnom dužniku i zabrana izvršnom dužniku da primi isplatu potraživanja ili primi stvar i da njima raspolaže; nalog organizaciji za prinudnu naplatu da bankama koje vode račune izvršnog dužnika naloži da novčana sredstva u visini obezbeđenog

³² Čl. 449 st. 4 Zakona o izvršenju i obezbeđenju.

potraživanja prenesu u depozit javnog izvršitelja; nalog Centralnom registru hartija od vrednosti da upiše zabranu otuđenja i opterećenja akcija izvršnog dužnika i upiše zabranu izvršnom dužniku da koristi pravo glasa iz akcija i raspolaze njime; oduzimanje gotovog novca ili hartija od vrednosti od izvršnog dužnika i njihovo polaganje u sudski depozit odnosno kod javnog izvršitelja.³³

3.5. Pojedini problemi u praksi

Analizom dela prakse osnovnih i privrednih sudova mogu se uočiti pojedini problemi i teškoće koje se javljaju prilikom sprovođenja izvršenja sudskih odluka o renti.

U postupku izvršenja, kako prilikom donošenja rešenja o izvršenju od strane naslova, tako i prilikom preduzimanja izvršnih radnji, probleme mogu izazvati određeni pravni standardi koji su utvrđeni odlukom parničnog suda. Naime, jedna uopštena i nedovoljno precizna formulacija visine obaveze izvršnog dužnika od strane parničnog suda može stvoriti problem prilikom izvršenja takve odluke. Korišćenje pravnih standarda prilikom donošenja sudskih odluka u praksi je naravno dozvoljeno ali samo pod uslovom da je izvršenje takvih odluka precizno odredljivo, što podrazumeva da u sebi ona sadrži sve elemente za sprovođenje izvršenja.³⁴ Pravni standardi se uglavnom vezuju za određene uobičajene pojmove, te je zadatak parničnog suda da prilikom donošenja odluke, što je moguće više, bude precizan kako se ne bi dogodilo da usled takvih nepravilnosti doprinosi neizvršavanju sopstvenih odluka. S druge strane, izvršenje i jedne takve uopštene i nedovoljno precizne odluke se mora sprovesti, te će izvršni naslov preduzeti određene korake u cilju realizacije odluke i namirenja izvršnog poverioca. Naime, može se pribaviti stručno mišljenje određene institucije, odrediti veštačenje ili u krajnjoj meri, radi dokazivanja, uputiti stranke na parnicu zbog spora o činjenicama, što bi bila svakako

³³ Prema čl. 459 Zakona o izvršenju i obezbeđenju.

³⁴ Npr. u određenoj parnici sud može dosuditi naknadu buduće štete-rente, za visinu razlike između iznosa koji određeno lice prima po osnovu penzije i iznosa koji bi ono ostvarivalo na radnom mestu. Sud, takođe, može koristiti prilikom obračuna i tzv. standard radnog mesta iste stručne spreme gde visinu naknade određuje kroz prosek zarade tri radnika na istim poslovima koje je oštećeni obavljao pre nastanka štetnog događaja i sl.

najgora mera. Nažalost svaka od navedenih radnji usporava izvršni postupak i ne doprinosi njegovoj efikasnosti.

Poteškoće u postupku izvršenja mogu nastati ukoliko mesečni, odnosno periodični novčani iznos rente nije određen u fiksnom iznosu, već u odnosu na određeno novčano davanje koje je podložno čestim promenama, npr. socijalna pomoć. U takvim slučajevima sud mora često donositi novo rešenje o izvršenju kako bi uskladio iznos rente usled promenjenih okolnosti.³⁵

Problem u postupku izvršenja može nastati i ukoliko je odlukom parničnog suda iznos rente određen u procentima. To može biti slučaj kada je, na primer, određena visina mesečne rente u iznosu od 25% primanja izvršnog dužnika. Sud bi prilikom donošenja rešenja o izvršenju bio u obavezi posebno utvrđivati visinu pojedinačne periodične obaveze izvršnog dužnika, što svakako predstavlja dodatni posao i odugovlači sam postupak prinudnog izvršenja.

4. ZAKLJUČAK

Renta predstavlja novčani iznos koji se isplaćuje redovno u određenim vremenskim razmacima na temelju određenog pravno zasnovanog potraživanja. Ona najčešće u praksi jeste oblik naknade buduće materijalne štete čiji ukupan iznos nije izvestan u vreme odlučivanja o tužbenom zahtevu a plaća se periodično u utvrđenim iznosima. Kao oblik naknade štete, ona ne predstavlja opšte pravilo, već izuzetak.

Naknada štete u obliku novčane rente može se dosuditi samo za štetu koja postoji u trenutku donošenja sudske odluke pa ubuduće, a ne i za pretrpljenu štetu u periodu koji je prošao. U slučaju da postoje opravdani razlozi da se za ovaj vid štete tužiocu dosudi renta, počev od presuđenja pa ubuduće, treba imati u vidu da se, ukoliko postoje naročiti razlozi, ova renta može dosuditi u mesečnim iznosima koji mogu biti podložni smanjenju, povećanju ili ukidanju, a takođe se može izvršiti i kapitalizacija rente.

³⁵ U takvim slučajevima sud mora pribaviti podatak o visini najviše socijalne pomoći kako bi rešenje o izvršenju uskladio sa uslovom koji predviđa čl. 258 st. 5 Zakona o izvršenju i obezbeđenju – iznos najviše stalne socijalne pomoći koji se isplaćuje na području na kojem izvršni dužnik ima prebivalište.

U radu smo pokušali ukazati na pojedine osobenosti izvršnog postupka naplate rente. Renta kao novčana naknada buduće štete zaslužuje posebnu pažnju i Zakon o izvršenju i obezbeđenju kroz svoje odredbe svrstava je u prioritetna potraživanja, što samo potvrđuje značaj rente u pravnom prometu.

Reformisanjem izvršnog postupka, pre svega, kroz uvođenje nove pravničke profesije – javnog izvršitelja, stvoreni su uslovi za povećanje efikasnosti izvršenja sudskih odluka. Delegiranje ovlašćenja naplate gotovo svih vrsta potraživanja profesionalnim pravnicima u liku javnog izvršitelja predstavlja pokušaj zakonodavca da se izvršni postupak unapredi, profesionalizuje i ubrza, a sudovi rasterete nagomilanih predmeta u izvršnoj referadi i usmere na primarnu funkciju – suđenje. U takvom zakonskom okviru, sud donosi rešenje o izvršenju radi naplate rente a sprovođenje izvršenja u nadležnosti je javnih izvršitelja.

Sudski postupci naknade ove vrste štete, kao što smo ukazali, mogu se zakomplikovati i bespotrebno dugo voditi. Takav problem se može rešiti kroz konkretniji i precizniji rad izvršnog naslova, ali i kroz edukaciju i poučavanje samih stranaka o njihovim pravima i pravnim posledicama koje mogu nastati usled odugovlačenja postupka. Svrha izvršnog postupka mora biti u brznoj, kvalitetnoj i efikasnoj zaštiti prava koje je utvrđeno zakonom i sudskom odlukom.

5. LITERATURA

- Arandelović, D., Beograd, 1912. godine; *Građanski zakonik Kraljevine Srbije*, sudio G. Niketić, Beograd, 1922.
- Babić, I., *Naknada štete u vidu novčane rente*, Revija za pravo osiguranja, br. 3-4/2003
- Goršić, F., Pajnić, R., *Komentar Građanskog parničnog postupka*, Beograd, 1933.
- Medić, D., *Osnovni teorijski i praktični problemi naknade štete u obliku rente*, Pravo - teorija i praksa, br. 1-2/2003
- Petrović, Z., Todorović, V., *Naknada štete u obliku rente*, Nomos d.o.o., Beograd, 2004.
- Radišić, J., *Obligaciono pravo, opšti deo*, Nomos, Beograd, 2008.
- Stanković, O., *Naknada štete u obliku rente*, Savremena administracija, Beograd, 1975.
- Stanković, O., *Naknada štete, Knjiga četvrta - Naknada štete u obliku rente*, Nomos, Beograd, 1998.
- Triva, S., Bjelajac, V., Dika, M., *Sudsko izvršno pravo – Opći dio*, Zagreb, 1980.
- Šarkić, N., *Komentar Zakona o izvršenju i obezbeđenju*, Paragraf, Beograd, 2016.
- Šarkić, N., *Prethodne i privremene mere*, Pravni život, br. 7/8, Beograd, 1997.

Propisi:

- Zakon o izvršenju i obezbeđenju, „Sl. glasnik RS“, br. 106/2015
- Zakon o obligacionim odnosima „Sl. list SFRJ“, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ 57/89, „Sl. list SRJ“, br. 31/93 i „Sl. list SCG“, br. 1/2003 – Ustavna povelja

Dr Nebojša Šarkić

Faculty of Law, Union University Belgrade

Zoran Vavan

Faculty of Law and Business Studies dr Lazar Vrkatić Novi Sad.

JUDGMENT ENFORCEMENT PROCEDURE RELATED TO THE RIGHT TO ANNUITIES

ABSTRACT: The paper deals with the specifics of judgment enforcement procedure related to the right to compensation for future damages - the right to annuities or rent. Annuities involve monetary compensation which is awarded for damage caused by death of care providers as well as for damages caused by bodily injury or damaged health. The judgment enforcement involves the payment of future damages in terms of stipulated monetary sums. Annuities rank as priority claims by the Law on Enforcement and Security Proceedings. In accordance with the law, the court issues an execution order to collect rent, and the public enforcement officers have the authority to carry out the execution procedure. The new Law on Enforcement and Security Proceedings seeks to improve the enforcement procedure, through the introduction of new legal profession - public enforcement officers, and increase the efficiency of judgment enforcement process regarding the right to annuities.

KEY WORDS: annuities, enforcement procedure.